

Institute of Geography

Research Paper

Strategic Analysis of the Application of Good Governance in the Sustainable Development of Coastal Cities (Case Study: Babolsar, Noor and Ramsar Cities)

ARTICLE INFO

Keywords:

Good Governance, Sustainable Development, Urban Management, Coastal Cities.

Received:

xx March 2022

Received in revised form:

xx June 2022

Accepted:

xx August 2022

pp. x-xx

ABSTRACT

Good urban governance is a basic prerequisite in achieving sustainable development, and through the organization of factors and resources in the form of planning, implementation, monitoring, and control, as well as directing social capital, seeks to respond to the needs of citizens. With a descriptive-analytical method, the present research seeks to investigate and analyze the strategic approach of good governance in the sustainable development of coastal cities from east to west of Mazandaran province (for example, Babolsar, Noor, and Ramsar cities). The statistical population also includes the group of urban planning experts; 30 people were selected by snowball sampling. For data analysis, the one-sample T-test, the partial least squares method, and the equilibrium interaction effect analysis approach were used with the help of Scenario Wizard, SPSS, and Smart PLS software. The research findings showed that the coefficient of t statistic in the urban governance index for Babolsar city is 9.046; Noor city is 8.901; and Ramsar city is 3.135. Also, the coefficient of the t statistic in the sustainable development index for Babolsar city is 8.626; Noor city 6.852; and Ramsar city is -0.278. The correlation between governance and sustainable development is 0.601. Also, the most important strategy for good urban governance and achieving sustainable development based on a strategic vision with an impact factor of +13; compliance with the principles of accountability with an impact factor of +3; supporting and strengthening citizens' participation with an impact factor of +3; and managers' responsibility.

Citation: .....

 <http://doi.org/>

تحلیل راهبردی کاربست حکمروایی خوب در توسعه پایدار شهرهای ساحلی (مطالعه موردی: شهرهای بابلسر، نور و رامسر)

چکیده

اطلاعات مقاله

حکمروایی خوب شهری یک پیش نیاز اساسی در دستیابی به توسعه پایدار است، و از طریق سازماندهی عوامل و منابع در قالب برنامه‌ریزی، اجرا، نظارت، و کنترل و همچنین، هدایت سرمایه‌های اجتماعی بدنبال پاسخ گویی به نیازهای شهروندان است. تحقیق حاضر با روش توصیفی-تحلیلی، بدنبال بررسی و تحلیل راهبردی رویکرد حکمروایی خوب در توسعه پایدار شهرهای ساحلی از شرق تا غرب استان مازندران (به عنوان نمونه شهرهای بابلسر، نور و رامسر) است. جامعه آماری نیز شامل گروه متخصصین (مسئولین و مدیران امور شهری) است که با نمونه گیری گلوله برفی از هر شهر مورد مطالعه ۳۰ نفر انتخاب گردید. برای تحلیل داده ها نیز از آزمون تک نمونه ای T، و روش حداقل مربعات جزئی، و رویکرد تحلیل اثرات متقابل تعادلی با کمک نرم افزار Scenario Wizard، SPSS، Smart PLS استفاده شد. یافته‌های تحقیق نشان داد که، ضریب آماره t در شاخص حکمروایی شهری برای شهر بابلسر ۹/۰۴۶؛ شهر نور ۸/۹۰۱؛ و شهر رامسر ۳/۱۳۵ است. همچنین ضریب آماره t در شاخص توسعه پایدار برای شهر بابلسر ۸/۶۲۶؛ شهر نور ۶/۸۵۲؛ و شهر رامسر ۰/۲۷۸- است. همبستگی حکمروایی و توسعه پایدار ۰/۶۰۱ است. همچنین، مهمترین راهبرد برای حکمروایی خوب شهری و دستیابی به توسعه پایدار مبتنی بر بینش راهبردی با ضریب تاثیر ۰/۱۳؛ رعایت اصول پاسخ گویی با ضریب تاثیر ۰/۰۳؛ حمایت و تقویت مشارکت شهروندان با ضریب تاثیر ۰/۰۳؛ و مسئولیت پذیری مدیران با ضریب ۰/۰۲ است.

واژگان کلیدی:

حکمروایی خوب، توسعه پایدار، مدیریت شهری، شهرهای ساحلی.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۰۰/۰۰

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۲/۰۰/۰۰

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۰۰/۰۰

صص. ۲۷-۱

استناد:

<http://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2022.333648.1610>

مقدمه

از اوایل هزاره جدید برای اولین بار در تاریخ بشر، بیش از ۵۰ درصد جمعیت جهان در شهرها زندگی می‌کنند؛ این درحالی است که با پیش‌بینی‌های صورت گرفته مبنی بر این که تا سال ۲۰۳۰ حدود ۵ میلیارد نفر از ۸/۱ میلیارد نفر جمعیت دنیا در شهرها ساکن خواهند بود. تراکم جمعیت، شدت فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی در این سکونتگاه‌ها و تقاضای روزافزون شهروندان، نواحی شهری را به عمده‌ترین مصرف‌کنندگان منابع، بیشترین تولیدکننده زباله و آلودگی‌های محیطی با شرایط نامساعد مسائل اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و زیست محیطی تبدیل نموده است (Xing et al, 2019; 209-224)؛ به گونه‌ای که به نظر می‌رسد دولت‌ها را در برآوردن خواسته‌های شهروندان ناتوان کرده است. از طرفی، چالش‌های شهری جهان سوم و تحولات در نظریه‌های توسعه پایدار شهر به تجدید رابطه دولت، بازار و جامعه مدنی، در فرآیند اداره امور عمومی جامعه و توسعه آن منجر شده است (Hendriks, 2019: 553-576). با توجه به اینکه، نظریه توسعه پایدار شهری موضوعاتی همچون جلوگیری از آلودگی‌های محیط شهری و ناحیه‌ای، حمایت از بازیافت‌ها و عدم حمایت از توسعه زیان آور را مطرح می‌کند (Scout, 2020: 89). دولت‌ها با پیگیری سیاست تمرکززدایی و واگذاری بخشی از وظایف و اختیارات خود به نهادهای محلی در تلاش برای حل مسائل شهر در حوزه حکمروایی محلی می‌باشند (برک پور و اسدی، ۱۳۹۹، ۱۸۴). از طرفی، دیدگاه‌های نوین در حوزه مدیریت شهری حاکی از آن هستند که مباحثی مانند: رهیافت مشارکتی، حکمروایی کلانشهرها و مدیریت راهبردی شهری در مقابل رهیافت‌های متمرکز و از بالا به پایین، به منظور مشارکتی کردن مدیریت و انعطاف‌پذیری در مدیریت شهری مورد توجه قرار گیرد (Hendriks, 2019: 553-576). در نتیجه، برای حکمروایی خوب شهری، مدیریت شهری بایستی دارای مؤلفه‌هایی چون شفافیت، پاسخ‌گویی، مشارکت، قانون‌مداری، اثربخشی و کارایی، عدالت، جهت‌گیری توافقی و بینش راهبردی باشد (برک پور و اسدی، ۱۳۹۹، ۱۸۴). از طرفی، برای رسیدن به توسعه پایدار شهری، بهره‌گیری از مفهوم حکمروایی خوب شهری مطرح می‌شود که در این بین مدیران شهری می‌توانند با طراحی و به کارگیری حکمروایی خوب شهری زمینه تحقق "توسعه پایدار شهری" و "شهر پایدار" را فراهم کنند (مشکینی و همکاران، ۱۳۹۴، ۱۳۲-۹۹). در واقع، توسعه پایدار در یک شهر از طریق تصمیم‌گیری مشارکتی و برقراری عدالت اجتماعی در سطح محلی در قالب حکمروایی خوب شهری امکان‌پذیر است (محمدی و کمالی، ۱۳۹۵، ۱۷۰-۱۵۳).

باتوجه به حساس بودن شهرهای ساحلی در بهره‌گیری از ظرفیت‌های محیط زیست، حکمروایی خوب شهری باید از ویژگی‌های منحصربه‌فردی برخوردار باشد. در این رابطه، دولت‌های محلی تأثیر عظیمی بر چگونگی تکمیل روابط شهر و محیط زیست دارند و نیز بر چگونگی تعامل شهر با جوامع جهانی و مناطق داخلی کشور، تأثیر می‌گذارند (نجفی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۵۱). از طرفی، قدرت برنامه‌ریزی خوب و مدیریت موثر در دولت‌های شهری قوی و قدرتمند برای راندن شهرها به سمت پایداری ضروری است (عباس زاده و حسین پور، ۱۴۰۲: ۸۳). لذا، با پیروی از الگوی حکمروایی خوب شهری در اداره شهر و گذار از دولت‌های سنتی، تحقق حکمروایی خوب شهری با مشارکت دادن مردم در اداره شهر، شفافیت، و پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری انجام پذیرد (دانش‌فر و همکاران، ۱۳۹۹: ۵). در این راستا، بررسی و مطالعه وضعیت حکمروایی در سه شهر ساحلی نور، بابلسر و رامسر با توجه به گردشگرپذیر بودن این شهرها و وجود چالش‌های ساختاری-کارکردی زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی بواسطه رشد شتابان جمعیت شهری، گسترش فیزیکی ناموزون، عدم تعادل فضای اجتماعی و هجوم سیل آسای جمعیت از نواحی روستایی و سایر استانها، استقرار کاربری‌های نامتناسب، استفاده نادرست از ضوابط و مقررات طرح‌های تفصیلی، ساخت و سازهای برنامه‌ریزی نشده، نبود سیستم مدیریت یکپارچه، آلودگی محیط زیست و ضعف حاکمیت محلی (فولادی و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۸۷-۲۷۱)، بسیار ضروری است. بر همین اساس، این مقاله در پی پاسخگویی به این سوالات است: وضعیت فعلی حکمروایی شهری و

شاخص های توسعه پایدار در شهرهای ساحلی بابلسر، نور و رامسر چگونه است؟ و الگوی حکمروایی خوب شهری چگونه می تواند به توسعه پایدار این شهرها کمک کند؟

پیشینه پژوهش

در ارتباط با موضوع «حکمروایی و توسعه پایدار شهری» تحقیقات خارجی و داخلی متعددی با نگرش های مختلف مکانی-فضایی انجام شده است. تأثیر آن را بر جنبه های مختلف زندگی شهروندان و توسعه پایدار شهری مورد بررسی قرار دادند، که مجالی برای ذکر نتایج همه آنها نیست. و تنها به عنوان نمونه می توان به مطالعات زیر اشاره کرد.

جدول ۱- خلاصه تحقیقات داخلی و خارجی در حکمروایی خوب و توسعه پایدار شهری

محقق	عنوان	شاخص ها	نتیجه
میبر و اوریاکمب ۲۰۲۱	حکمرانی خوب شهری و تاب آوری شهر: رویکردی فرامرزی برای توسعه پایدار	حکمرانی، توسعه پایدار، مدیریت شهری	حکمرانی شهری خوب پیش نیاز کشورهای آفریقایی برای طراحی و اجرای موفقیت آمیز ابتکارات توسعه پایدار است.
بایسواز و همکاران ۲۰۲۱	چارچوب حکمروایی خوب برای مدیریت شهری	پاسخ گویی، شفافیت، قانونمندی	نقش زیاد شاخص «درصد محکومیت پرونده های فساد اداری» و داشتن «کمیسیون فعال مبارزه با فساد» در حکمروایی شهری
کائوکو ۲۰۱۸	تجزیه و تحلیل نهادی از توسعه املاک، حکمرانی خوب و پایداری شهری	مالکیت، مدیریت، مشارکت	حکمرانی محلی به علت تسلط بر تمام ابعاد ناحیه شهری، مانع از شکل گیری رانت و مالکیت غیرقانونی می شود.
الوبرا و همکاران ۲۰۱۷	اقتصاد سبز و حکمروایی شهری، ارزیابی حکمروایی خوب در فرآیندهای کلیدی	مدیریت، اقتصاد، محیط زیست	اگر قادر به درک، اداره روابط بین شهرها و محیط محلی و جهانی، نباشیم حیات شهرها در بلند مدت با تهدید مواجه خواهد شد
دانش فر و همکاران ۱۴۰۱	بررسی و ارزیابی جایگاه مدیریت شهری در ایران بر اساس شاخص های حکمروایی خوب	امنیت، قانونمداری، شفاف سازی، کارایی، پاسخگویی	حکمروایی خوب شهری از طریق تقویت تشکل های مردمی، تقویت فضای رقابتی، شفاف سازی، تقویت سازوکارهای اجرایی و برنامه ریزی، و حذف دیوانسالاری
عسکری زاده و همکاران ۱۳۹۸	وضعیت شاخص های حکمروایی خوب شهری در اراک از منظر مدیران شهری	مشارکت، اطلاعات، قانونمندی، رضایت	اراک در وضعیت نامناسبی از منظر شاخص های حکمروایی خوب شهری قرار دارد
پورا احمد و همکاران ۱۳۹۷	«حکمروایی خوب شهری در محله های شهری (مورد مطالعه، شهر مریوان)»	مشارکت، اثربخشی، پاسخگویی، مسئولیت	وضعیت نامطلوب حکمروایی شهری در مریوان و اینکه، در این شهر، الگوی مدیریت سنتی و غیر مشارکتی حاکم است.
ملکی و همکاران ۱۳۹۷	بررسی نقش الگوی حکمروایی خوب شهری در تحقق شهر پایدار	مشارکت، عدالت، اقتصادی، مدیریتی	بهبود شاخص های حکمروایی خوب شهری در شهر اهواز منجر به افزایش تابآوری شهر و شهروندان می گردد.
عظیمی آملی و جمع دار ۱۳۹۵	بازآفرینی بافت های فرسوده شهری با تاکید بر الگوی حکمروایی خوب (دهونک)	مشارکت، اثربخشی، مسئولیت، شفافیت	تمام سیاست های حکمروایی خوب شهری در دهونک که موجب افزایش درآمد پایدار می شوند، شرایط مناسبی ندارند.

مبانی نظری

حکمروایی خوب شهری و توسعه پایدار

حکمروایی خوب یک پیش نیاز اساسی برای توسعه پایدار است. در کشورهای مختلف با منابع طبیعی و ساختار اجتماعی مشابه و برابر، با تفاوت در شیوه های حکمرانی، بهبود سطح زندگی و رفاه جامعه نیز متفاوت می شود (Downer, 2020). 5. حکمروایی مطلوب شهری همچنین به عنوان یک مفهوم بنیادی با هدف بهبود مهارت های اداری و بهره وری، حفظ منابع طبیعی و ارزشمند، شفافیت، مبارزه با فساد و تخریب میراث طبیعی پیرامون شهر، و افزایش پاسخگویی مقامات شهری برداشت شده است (Kadago et al, 2019: 1). در حقیقت، حکمروایی شهری از طریق سازماندهی عوامل و منابع برای پاسخگویی به نیازهای ساکنان شهر که شامل برنامه ریزی، اجرا، نظارت، کنترل و هدایت و سرمایه های اجتماعی

می‌باشد صورت می‌گیرد (رهنمایی و شاه حسینی، ۱۴۰۰: ۳۶). بنابراین، یکی از مهم‌ترین اهداف مدیریت شهری، تلاش برای توسعه پایدار شهری است (شماعی و همکاران، ۱۳۹۷: ۷۹-۶۳).

نظریه های حکمروایی شهری مبتنی بر توسعه پایدار

نظریه توانمندسازی: طبق نظریه توانمندسازی، فرآیند مشارکت مردم در حاشیه مانده (فقرا، به حساب نیامده ها و...) در جهت حق توسعه یافتگی خود (مردم)، جامعه (جامعه محلی) و مکان (حقوق مکانی) ضرورت پیدا می‌کند. در این نظریه سه عنصر اصلی (رشد و آگاهی توأم با انتقاد؛ توسعه ظرفیت ها برای تحول کارساز براساس واقعیت ها؛ و تقویت سازمان ها و سازماندهی مردم) نقش کلیدی دارند (عظیمی آملی و رکن الدین افتخاری، ۱۳۹۳: ۸۰-۷۹).

نظریه اقتصاد سیاسی فضا: با توجه به نقش دولت به عنوان عنصر اصلی سیاست و مدیریت شهری، می‌توان اقتصاد سیاسی فضا را به عنوان یکی از راهبردهای کارآمد در تبیین روابط دولت و مردم مبتنی بر حکمروایی خوب شهری تلقی نمود (دانش فر، ۱۳۹۸: ۱۹-۳). این ویژگی عوامل زیادی را تحت پوشش قرار می‌دهد که شامل قانون گذاری، حقوق مالکیت، امنیت داخلی و بین المللی و مشارکت مناسب در چارچوب تجارت بین الملل می‌شود (عزیزی و خورسندی، ۱۳۹۵: ۱۵۰-۱۲۹). نقش حکمرانی خوب در توسعه شامل چگونگی تأثیر آن در استفاده بهینه از منابع طبیعی در جهت توسعه پایدار است (Tripathi, 2017: 131-147).

نظریه توسعه مشارکتی: بهترین نوع مشارکت برای توسعه پایدار، مشارکت حداکثری است. چرا که تمامی سطوح جامعه، نیازهای آن و ابعاد زندگی فرد و گروه را دربر می‌گیرد. برای عمل به این نوع مشارکت، دو شیوه قابل اجراست:

- شیوه اول، تغییرات اساسی ساختار نظام سکونتگاهی جهت برقراری نظام عادلانه با مشارکت گسترده.
- شیوه دوم، ایجاد تغییر موضعی در نظام متعارف نابرابری ها از نظر توزیع درآمد و ثروت در میان بخش های مختلف اقتصادی (عظیمی آملی و رکن الدین افتخاری، ۱۳۹۳: ۸۵-۸۶).

نظریه محیط گرایی مردم محور^۱: نظریات مبتنی بر مردم گرایی، بدنبال اهمیت ویژه قائل شدن برای مردم است. این تفکر بدنبال الگویی از توسعه مبتنی بر افراد پیشگام در مقیاس کوچک است (Adams, 2011: 114). مهم‌ترین مفاهیم این نظریه، تاکید بر تمرکز زدایی در بوروکراسی، تمرکز زدایی در توسعه، خود اتکایی، اولویت بخشی به تامین نیازهای انسانی و مشارکت عمومی است. مهم‌ترین ویژگی های این نگرش شامل: فناوری محور؛ توجه به اقتصاد زیست محیطی؛ توجه به ظرفیت شهروندان و توانمند سازی؛ مشارکت محور می‌باشد (شیدی ابراهیم حساری، ۱۳۹۶: ۱۲۲).

نظریه توسعه ظرفیتی: در این نظریه، برای تحقق توسعه پایدار، نهادسازی و تقویت و توسعه نهادها مورد تاکید است و از این طریق و با توانمند کردن افراد، گروه ها، سازمان ها، نهادها و ... می‌توان بر مشکلات و مسائل غلبه پیدا کرد و دستیابی به توسعه پایدار را در سطح گسترده امکان پذیر نمود. توسعه ظرفیتی، به حق توسعه یافتگی مناطق مختلف (حقوق انسانی و حقوق مکانی) توجه ویژه دارد و توافق جمعی همه ذینفعان را مورد توجه قرار می‌دهد (عظیمی آملی و رکن الدین افتخاری، ۱۳۹۳: ۹۰).

نگرش رادیکالیسم: طبق این نظریه، برنامه ریزی در شکل سرمایه داری، ابزاری است برای انعطاف پذیری، حفظ و حمایت سرمایه داری که نمی‌تواند منشا توسعه بوده و رفاه را برای جامعه و بویژه اقشار و طبقه های پایین جامعه به ارمغان آورد. دولت‌ها نیز تحت نفوذ سرمایه داری به حفظ و حمایت آن کمک می‌کنند. تنها راه حل برای رسیدن به حکمروایی مطلوب، انجام اقدامی انقلابی مبتنی بر حکومت طبقه کارگر است تا از این طریق ضمن نابودی روشهای

موجود، روشهای نوینی مبتنی بر اصول مارکسیستی، ماتریالیستی بنا نهاده و جامعه بر مبنای آن در راه توسعه گام بردارد (Adams, 2019: 153).

نظریه مدیریت محیطی (مدیریت سرزمینی): این نظریه در برگیرنده سیاست ها و مسائل اجتماعی در کنار مردم و محیط طبیعی است و پرسش‌هایی مبنایی و معیاری و توزیعی در خصوص سازوکارهای نظم و قوانین طبیعت میان افراد، فضا و ... مکان ها و برابری نسلی را مورد توجه قرار می دهد (عظیمی آملی و رکن الدین افتخاری، ۱۳۹۳: ۹۰).

تجربیات عملی رویکرد حکمروایی شهری و توسعه پایدار در جهان و ایران

حکمروایی در شهر پاریس کشور فرانسه: در شهر پاریس، حکمروایی شهری با محوریت شهردار است. شهردار پاریس به عنوان رئیس اجرایی شهرداری، نظارت بر عملکرد سایر دستگاه‌های دولتی را بر عهده دارد. اصول مدیریت و حکمروایی این شهر بر مبنای منابع مالی پایدار؛ انتقال قدرت ویژه از دولت مرکزی به دولت‌های محلی؛ مدیریت شهری در اتاق شیشه‌ای (یعنی مجمع شهر (شورا و شهردار) حق برگزاری جلسه «غیرعلنی» را ندارد و همه جلسات مجمع باید با قابلیت مشاهده عمومی از سوی شهروندان برگزار شود)؛ مصرف منابع و درآمدهای بودجه به‌خصوص منابع سرمایه‌ای، در چارچوب مصوب شوراهای شهر؛ تشکیل کمیته‌های تخصصی با مسئولیت‌های مشخص برای هر ناحیه، استوار است. نتیجه چنین رویکردی، شکل‌گیری شهر مشارکت محور با رویکرد توسعه پایدار بوده است (پاکدل نژاد، ۱۳۹۹: ۲۵-۷۳).

پروژه تجدید حیات شهری مینیاپولیس! ایالت متحده آمریکا با استفاده از مشارکت مردم در دهه های اخیر، طرحها و ابتکار عملی در زمینه دعوت ساکنان، به منظور مشارکت مستقیم در حکمروایی شهری و در سطوح محله داشته است، که به مشارکت اجتماع محلی در برنامه - ریزی محله، نیرویی تازه بخشیده است. در برنامه تجدید حیات محله، نقش مشورتی محله در برنامه ریزی محلی، با تفویض قدرت به ساکنان، در راستای اولویت بندی به نیازهای محلی و تخصیص منابع برای پروژه های توسعه صورت گرفت. این برنامه تجدید حیات به همکاری میان سازمان های محلی و نمایندگان شهر متکی بود (Fung & Fagotto, 2021: 2-10). این برنامه شامل مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی و تفویض قدرت به محلات در راستای همکاریشان برای اجرای اهداف محله است. مداخله شهروندان در برنامه‌ریزی تمایل به نوسازی بافت اجتماعی و ایجاد یک حس مالکیت از محله و به طور گسترده تر از شهراست (قتاد، ۱۳۹۵: ۷۱).

حکمروایی شهری در کشور هند: الگوی حکمروایی شهری در مسولیت دولتی ایالتی است. دولت‌های ایالتی موظفند تا قوانین خود را بر اساس قوانین برنامه‌ریزی و توسعه شهر و منطقه‌ای فدرال مطابقت دهند. قوانین با تشکیل نهادهای برنامه‌ریزی و مدیریت ایالتی، مسئولیت را به آنها می‌دهد. از طرفی، نهادهای محلی زیر نظر ایالت‌ها هستند، ایالت‌ها نهادهای محلی را تشکیل داده و بخشی از وظایف و اختیارات خود را به آنها واگذار می‌کنند. دولت مرکزی هم از طریق برخی وزارتخانه‌های خود بر فعالیت‌های این نهادها نظارت می‌کند (لطفعلی پور، ۱۳۹۹: ۳). در نتیجه، میزان درآمد و شاخص کیفیت زندگی و توسعه پایدار ۵/۷۵۹ و رتبه ۷۲ از ۱۱۰ کشور است (Vaidya & Vaidya, 2018: 32-41).

حکمروایی مبتنی بر توسعه اجتماع محلی در چین: در کشور چین، دولت یک نقش مسلط و غالب در توسعه اجتماع محلی بازی می‌کند. با اینحال، در اواخر دهه ۱۹۸۰، بخش‌های اداری چین مأموریت یافتند که ساخت اجتماع محلی را ارتقا دهند. در سال ۱۹۸۶، وزارتخانه امور اجتماعی، یک پیشنهاد برای ایجاد خدمات اجتماع محلی در سراسر کشور داد (Ding, 2017: 152-159). در نتیجه تحولات حکمروایی در سطح ملی و محلی، مردم از طریق شکل‌های متنوع تر و انعطاف پذیرتر به خدمات اجتماعی دست یافتند. بدین ترتیب، مردمی که برای کار و رفاه و خدماتشان به دولت مرکزی وابسته بودند، اکنون به حمایت‌های مشابهی در اجتماع محلی دست یافتند، اجتماعات محلی به مکان‌هایی تبدیل شدند

¹ Minneapolis

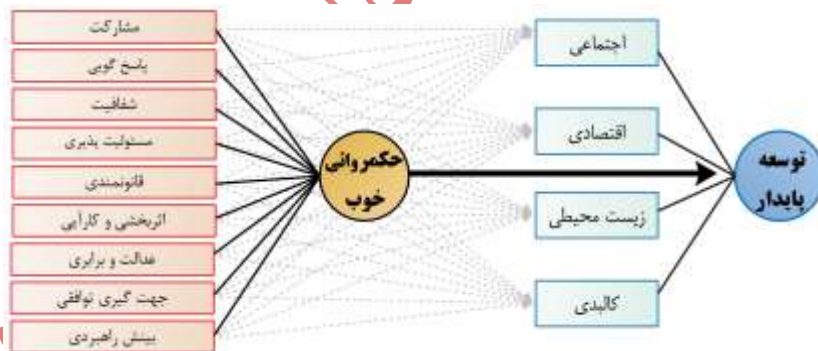
که در آن بسیاری از مشکلات اجتماعی چون بیکاری کارگران، مراقبت از سالمندان و کودکان، امنیت عمومی، فقر و حتی حفاظت از محیط زیست از طریق بسیج منابع و مشارکت فعال اعضای اجتماع محلی مبتنی بر رویکردهای خردنگر، حل شده است (قناد، ۱۳۹۵: ۷۸).

حکمروایی شهر تهران: در شهر تهران به عنوان پایتخت کشور، علاوه بر شهرداری و شورای شهر به عنوان نهادهای منتخب مردمی، دستگاه‌های مختلفی در مدیریت شهر اثرگذار می‌باشند. در این شیوه، «شهرداران نقش رئیس اصلی اجرائی شهر را بر عهده دارند، که قدرت آنها متکی به آرای مستقیم یا غیرمستقیم مردم از طریق شوراهای شهر و انتخاب مردم است» (عظیمی آملی و جمع دار، ۱۳۹۵: ۹۹-۸۵). از طرفی، اکثریت سازمان‌ها و دستگاه‌های دخیل در مدیریت کلانشهر تهران وابسته به دولت بوده و بنابر وظایف محوله از نظام تصمیم‌گیری متمرکز شهری پیروی می‌نمایند. در نتیجه چنین رویکردی، تهران از وضعیت مساعدی از لحاظ مدیریتی یکپارچه و منطقه‌ای برخوردار نمی‌باشد و بنابراین نیازمند پیاده‌سازی راهبردهای حکمروایی خوب و مدیریتی مطلوب می‌باشد (اسدزاده، ۱۳۹۳: ۶-۱).

حکمروایی شهر اصفهان: شهر اصفهان به عنوان یک کلان‌شهر مهم کشور، بر مبنای الگوی مدیریت مجموعه‌های شهری در دو سطح منطقه‌ای (شامل مجموعه شهری) و محلی (شامل شهرداری‌های هر کدام از شهرها و شهرک‌های موجود در مجموعه شهری) مدیریت می‌شود. مدیریت شهری در اصفهان بر پایه مشارکت مردم و مدیران شهری از طریق شورای اسلامی شهر بوده، و اغلب بخش خصوصی و سمن‌ها نقش مکمل در اجرای پروژه‌های زیربنایی و اجتماعی را دارند. همچنین، این شهر بر پایه حفظ محیط زیست و کاهش آلاینده‌های نواحی صنعتی و پتروشیمی‌ها مدیریت می‌شود (رشیدی ابراهیم حساری، ۱۳۹۶: ۶۷-۶۹).

مدل مفهومی

باتوجه به مباحث نظری مطرح شده در خصوص اهمیت حکمروایی خوب شهری و تاثیر آن بر توسعه پایدار، ابعاد و شاخص‌های قابل بررسی و تحلیل و نحوه روابط بین آنها به شرح مدل مفهومی ذیل ارائه شده است.

شکل ۱- مدل مفهومی تحقیق (منبع: نگارندگان، ۱۴۰۲)

روش تحقیق

در این تحقیق برای ارزیابی وضعیت حکمروایی شهری و نقش آن بر توسعه پایدار از روش توصیفی-تحلیلی استفاده شده است. برای گردآوری داده‌ها از مطالعات کتابخانه‌ای به منظور فراهم ساختن مبانی تئوریک و چارچوب روش کمی و از مطالعات میدانی بمنظور توزیع پرسشنامه استفاده شد. با توجه به تخصصی بودن موضوع تحقیق، جامعه آماری شامل گروه متخصصین برنامه ریزی شهری (مسئولین و مدیران امور شهری) می‌باشد. که با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله برفی، ۳۰ نفر از هر شهر مورد مطالعه به عنوان نمونه از بین اساتید دانشگاه، دانشجویان دکتری برنامه ریزی شهری، مدیران و کارشناسان شهرداری و اداره راه و شهرسازی، جمعاً ۹۰ نفر انتخاب شده است. شاخص‌های تحقیق در دو گروه شامل حکمروایی خوب شهری (متغیر مستقل) با ۹ شاخص و توسعه پایدار (متغیر وابسته) با ۴ شاخص تدوین شد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون تک نمونه‌ای t ، و روش حداقل مربعات جزئی، و رویکرد تحلیل اثرات متقابل تعادلی استفاده شده است. ابتدا برای مشخص کردن وضعیت شاخص‌ها و کاربست نحوه عملکرد شاخص‌های حکمروایی خوب شهری و توسعه پایدار از آزمون تک نمونه‌ای t بهره‌گیری شد. در مرحله بعد با استفاده از روش حداقل مربعات جزئی روابط علی و نحوه تاثیرگذاری شاخص‌های حکمروایی خوب بر توسعه پایدار از طریق حداکثر کردن واریانس متغیرهای وابسته توسط متغیرهای مستقل بررسی شد. و در نهایت برای تدوین الگوی مطلوب توسعه پایدار مبتنی بر حکمروایی خوب شهری از رویکرد تحلیل اثرات متقابل تعادلی استفاده شد. همچنین محاسبات آماری با کمک نرم‌افزار Scenario Wizard، SPSS، Smart PLS انجام گرفت.

شناخت اجمالی قلمرو پژوهشی

شهرهای بابلسر، نور و رامسر در استان مازندران واقع در شمال کشور و در طول خط ساحلی دریای خزر قرار دارد. این شهرها، عمدتاً کارکرد کشاورزی و گردشگری دارند. جمعیت شهر بابلسر ۴۴۸۳۲، شهر نور ۱۹۸۴۸ و شهر رامسر ۲۷۸۰۱ نفر می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵).

شکل ۲- موقعیت شهرهای مورد مطالعه (منبع: اقتباس از نقشه مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵)

یافته‌ها

بررسی وضعیت حکمروایی خوب و توسعه پایدار در شهرهای «بابلسر، نور، و رامسر»

برای استفاده از تکنیک آماری ابتدا باید مشخص شود که داده‌های جمع‌آوری شده از توزیع نرمال برخوردار است یا غیر نرمال؟ چون در صورت نرمال بودن توزیع داده‌های جمع‌آوری شده برای آزمون فرضیه‌ها می‌توان از آزمون‌های پارامتریک استفاده نمود و در صورت غیر نرمال بودن از آزمون‌های ناپارامتریک استفاده کرد. با توجه به نتایج جدول، چون مقدار سطح معنی‌داری برای تمامی مؤلفه‌ها کمتر از مقدار خطا ۰/۰۵ است، بنابراین توزیع فراوانی گویه‌های متغیر حکمروایی خوب شهری و توسعه پایدار دارای توزیع نرمال می‌باشد و می‌توان برای تحلیل استنباطی داده‌ها از آزمون‌های پارامتریک و نرمال استفاده کرد.

جدول ۲- آزمون نرمال بودن توزیع داده‌ها با آزمون کلموگوروف اسمیرنوف (K-S)

Asymp. Sig	Kolmogorov-Smirnov Z	Most Extreme Differences			Mean	
		Negative	Positive	Absolute		
۰/۰۱۶	۰/۶۳۴	-۰/۰۸۷	۰/۱۱۶	۰/۱۱۶	۲/۸۴	حکمروایی خوب شهری
۰/۰۰۰	۰/۷۴	-۰/۱۳۵	۰/۰۸	۰/۱۳۵	۲/۹	توسعه پایدار

منبع: یافته‌های میدانی، ۱۴۰۲

باتوجه به نرمال بودن توزیع داده‌ها، از آزمون پارامتریک تک نمونه‌ای T جهت بررسی و تحلیل داده‌های تحقیق استفاده گردید. این آزمون بمنظور تبیین و ارزیابی حکمروایی خوب شهری و توسعه پایدار در محدوده مورد مطالعه، به تفکیک شهر، به ترتیب از شرق به غرب (بابلسر، نور، رامسر) مورد استفاده قرار گرفت. نتایج بررسی وضعیت شاخص‌های شکل‌دهنده حکمروایی خوب شهری در شهر بابلسر براساس جدول ۳، نشان می‌دهد مقدار آماره شاخص حکمروایی شهری برابر ۲/۹۳ و ضریب ۹/۰۴۶ است. در نتیجه، سطح حکمروایی شهر بابلسر براساس نظرات جامعه آماری متخصصین در حد متوسط است. در بین مولفه‌های حکمروائی نیز، شاخص مسئولیت پذیری (با ضریب $t=25/738$) و قانونمندی (با ضریب $t=7/881$) بالاترین امتیاز را کسب کرده است. درمقابل، شاخص‌های بینش راهبردی با ضریب ۰/۶۶۰؛ و جهت گیری توافقی با ضریب ۰/۳۳۳ امتیاز کمی دریافت کرده اند (جدول ۳).

علاوه بر این، طبق آمار جدول ۳، شاخص توسعه پایدار در شهر بابلسر با میانگین ۲/۹۶ و ضریب ۸/۶۲۶ در حد متوسط است. در بین شاخص‌های توسعه پایدار نیز، شاخص اجتماعی با ضریب ۲/۱۵۵ نسبت به سایر شاخص‌ها امتیاز کمتری دریافت کرده است. در مقابل نیز شاخص کالبدی با ضریب ۸/۵۹۲ بیشترین امتیاز را داشته است.

جدول ۳- وضعیت شاخص‌های حکمروایی در شهر بابلسر با آزمون تک نمونه ای t

ابعاد	شاخص	میانگین	t	df	سطح معنی داری	کل
حکمروایی خوب شهری	شفافیت	۲/۸۳	۲/۱۷۶	۲۹	۰/۰۳۸	میانگین ۲/۹۳ مقدار t ۹/۰۴۶ سطح معنی داری ۰/۰۰۰
	مسئولیت پذیری	۳/۹۳	۲۵/۷۳۸	۲۹	۰/۰۰۰	
	پاسخگویی	۳/۰۷	۵/۵۵۱	۲۹	۰/۰۰۰	
	مشارکت	۳/۱۱	۵/۶۸۸	۲۹	۰/۰۰۰	
	قانونمندی	۲/۹۵	۷/۸۸۱	۲۹	۰/۰۰۰	
	اثر بخشی و کارایی	۲/۸۳	۳/۰۱۴	۲۹	۰/۰۰۵	
	عدالت و برابری	۳/۰۰	۷/۵۲۶	۲۹	۰/۰۰۰	
	جهت گیری توافقی	۲/۵۳	۰/۳۳۳	۲۹	۰/۰۴۲	
	بینش راهبردی	۲/۴۴	۰/۶۶۰	۲۹	۰/۰۱۴	
توسعه پایدار	اجتماعی	۲/۶۳	۲/۱۵۵	۲۹	۰/۰۴۰	میانگین ۲/۹۶ مقدار t ۸/۶۲۶ سطح معنی داری ۰/۰۰۰
	اقتصادی	۲/۹۲	۳/۹۰۰	۲۹	۰/۰۰۱	
	زیست محیطی	۳/۰۵	۸/۰۸۹	۲۹	۰/۰۰۰	
	کالبدی	۳/۱۱	۸/۵۹۲	۲۹	۰/۰۰۰	

منبع: یافته‌های میدانی، ۱۴۰۲

نتایج بررسی وضعیت شاخص‌های شکل‌دهنده حکمروایی خوب شهری در شهر نور براساس جدول ۴، نشان می‌دهد مقدار آماره شاخص حکمروایی شهری برابر ۲/۹۱ و ضریب ۸/۹۰۱ است. در نتیجه، سطح حکمروایی شهر نور براساس نظرات جامعه آماری متخصصین در حد متوسط است. در بین مولفه‌های حکمرانی نیز، شاخص مشارکت (با ضریب $t=9/422$) و عدالت و برابری (با ضریب $t=6/497$) بالاترین امتیاز را کسب کرده است. درمقابل، شاخص‌های بینش راهبردی با ضریب ۱/۴۰۰؛ و شفافیت با ضریب ۱/۲۰۹ امتیاز کمی دریافت کرده اند (جدول ۴).

علاوه بر این، طبق آمار جدول ۴، شاخص توسعه پایدار در شهر نور با میانگین ۳/۲۶ و ضریب ۶/۸۵۲ در حد متوسط است. در بین شاخص‌های توسعه پایدار نیز، شاخص اقتصادی با ضریب ۴/۰۶۲ نسبت به سایر شاخص‌ها امتیاز کمتری دریافت کرده است. در مقابل نیز شاخص کالبدی با ضریب ۷/۷۳۰ بیشترین امتیاز را داشته است.

جدول ۴- وضعیت شاخص‌های حکمروایی در شهر نور با آزمون تک نمونه ای t

ابعاد	شاخص	میانگین	t	df	سطح معنی داری	کل
حکمروایی خوب شهری	شفافیت	۲/۶۰	۱/۲۰۹	۲۹	۰/۰۳۶	میانگین ۲/۹۱
	مسئولیت پذیری	۳/۱۶	۵/۴۹۲	۲۹	۰/۰۰۰	

مقدار t ۸/۹۰۱ سطح معنی داری ۰/۰۰۰	۰/۰۰۶	۲۹	۲/۹۵۱	۲/۸۴	پاسخگویی	توسعه پایدار
	۰/۰۰۰	۲۹	۹/۴۲۲	۳/۰۷	مشارکت	
	۰/۰۰۶	۲۹	۲/۹۷۸	۲/۸۹	قانونمندی	
	۰/۰۰۰	۲۹	۴/۶۴۷	۲/۸۳	اثربخشی و کارایی	
	۰/۰۰۰	۲۹	۶/۴۹۷	۳/۱۳	عدالت و برابری	
	۰/۰۰۰	۲۹	۶/۴۴۰	۳/۰۳	جهت گیری توافقی	
	۰/۰۴۲	۲۹	۱/۴۰۰	۲/۶۲	بینش راهبردی	
میانگین ۳/۲۶ مقدار t ۶/۸۵۲ سطح معنی داری ۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۲۹	۵/۱۹۶	۳/۰۷	اجتماعی	توسعه پایدار
	۰/۰۰۰	۲۹	۴/۰۶۲	۳/۰۱	اقتصادی	
	۰/۰۰۰	۲۹	۶/۷۶۱	۳/۴۳	زیست محیطی	
	۰/۰۰۰	۲۹	۷/۷۳۰	۳/۵۲	کالبدی	

منبع: یافته های میدانی، ۱۴۰۲

نتایج بررسی وضعیت شاخص های شکل دهنده حکمروایی خوب شهری در شهر رامسر براساس جدول ۵، نشان می دهد مقدار آماره شاخص حکمروایی شهری برابر ۲/۶۹ و ضریب ۳/۱۳۵ است. در نتیجه، سطح حکمروایی شهر رامسر براساس نظرات جامعه آماری منحصصین در حد متوسط است. در بین مولفه های حکمرانی نیز، شاخص مسئولیت پذیری (با ضریب $t=9/585$) و قانونمندی (با ضریب $t=4/074$) بالاترین امتیاز کسب کرد. درمقابل، شاخص های بینش راهبردی با ضریب $-3/294$ ؛ و شفافیت با ضریب $-2/129$ امتیاز کمی دریافت کرده اند (جدول ۵).

علاوه بر این، طبق آمار جدول ۵، شاخص توسعه پایدار در شهر رامسر با میانگین ۲/۴۸ و ضریب $-0/278$ کمتر از حد متوسط است. در بین شاخص های توسعه پایدار، شاخص زیست محیطی با ضریب $-0/368$ نسبت به سایر شاخص ها امتیاز کمتری دریافت کرده است. در مقابل نیز شاخص کالبدی با ضریب $0/301$ بیشترین امتیاز را داشته است.

جدول ۵- وضعیت شاخص های حکمروایی در شهر رامسر با آزمون تک نمونه ای t

ابعاد	شاخص	میانگین	t	df	سطح معنی داری	کل
حکمروایی خوب شهری	شفافیت	۲/۲۵	-۲/۱۲۹	۲۹	۰/۰۴۲	میانگین ۲/۶۹ مقدار t ۳/۱۳۵ سطح معنی داری ۰/۰۰۴
	مسئولیت پذیری	۳/۷۶	۹/۵۸۵	۲۹	۰/۰۰۰	
	پاسخگویی	۲/۹۳	۳/۳۳۷	۲۹	۰/۰۰۲	
	مشارکت	۲/۶۵	۱/۲۵۳	۲۹	۰/۰۲۰	
	قانونمندی	۲/۹۲	۴/۰۷۴	۲۹	۰/۰۰۰	
	اثربخشی و کارایی	۲/۴۰	-۰/۷۴۹	۲۹	۰/۰۴۰	
	عدالت و برابری	۲/۷۶	۳/۳۲۷	۲۹	۰/۰۰۲	
	جهت گیری توافقی	۲/۳۵	-۱/۷۴۲	۲۹	۰/۰۳۲	
	بینش راهبردی	۲/۱۸	-۳/۲۹۴	۲۹	۰/۰۰۳	
توسعه پایدار	اجتماعی	۲/۴۷	-۰/۲۸۷	۲۹	۰/۰۴۶	میانگین ۲/۴۸ مقدار t -۰/۲۷۸ سطح معنی داری ۰/۰۴۳
	اقتصادی	۲/۴۸	-۰/۲۷۱	۲۹	۰/۰۰۹	
	زیست محیطی	۲/۴۷	-۰/۳۶۸	۲۹	۰/۰۱۶	
	کالبدی	۲/۵۲	۰/۳۰۱	۲۹	۰/۰۲۶	

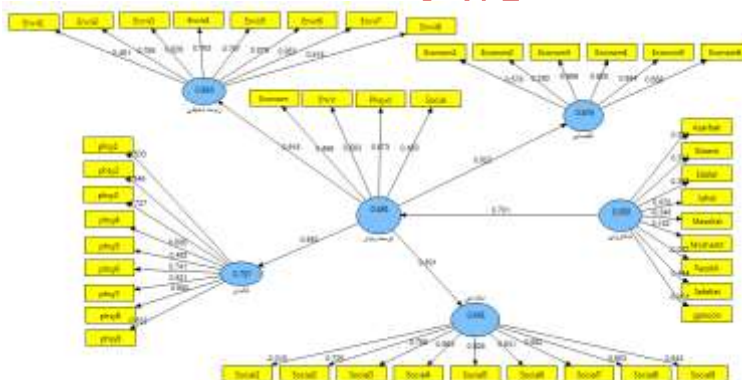
منبع: یافته های میدانی، ۱۴۰۲

مدل معادلات ساختاری روابط علی حکمروایی خوب و توسعه پایدار در شهرهای «بابلسر، نور، و رامسر»

باتوجه به اینکه، روش آماری PLS به پیش فرض نرمال بودن حساس نمی باشد. امکان بررسی همزمان نظریه و سنجه ها را فراهم می سازد (Chang et al, 2009: 426). بااینحال، به علت نرمال بودن توزیع نمونه های پژوهش، از آزمون PLS برای تبیین روابط بین مولفه های حکمروایی خوب و توسعه پایدار در شهرهای «بابلسر، نور، و رامسر»

استفاده شده است. بر مبنای یافته‌های ادبیات نظری، مولفه حکمروایی خوب شهری در ۹ شاخص و مولفه توسعه پایدار در ۴ شاخص دسته بندی گردید.

بر مبنای یافته‌های تحقیق، سازه‌های حکمروایی شهری مؤثر بر «توسعه پایدار» بواسطه متغیرهای اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی در قالب نتایج تحلیل مسیر نشان می‌دهد که تمامی روابط معنی‌دار هستند. در این رابطه، ضریب استاندارد مولفه‌های توسعه پایدار عبارتند از، اجتماعی (۰/۴۵۰)؛ اقتصادی (۰/۴۶۹)؛ کالبدی (۰/۵۷۳)؛ زیست محیطی (۰/۵۸۳) و ضریب استاندارد شاخص‌های حکمروایی خوب نیز به ترتیب برای شاخص‌های قانون مندی (۰/۰۰۱-)؛ بینش راهبردی (۰/۳۱۳)؛ جهت گیری توافقی (۰/۴۷۰)؛ عدالت و برابری (۰/۳۲۸)؛ شفافیت (۰/۴۴۴)؛ مشارکت (۰/۱۶۲)؛ مسئولیت‌پذیری (۰/۳۴۸-)؛ کارایی و اثربخشی (۰/۳۲۳)؛ و پاسخگویی (۰/۰۷۲-) است. بدین ترتیب، مفهوم و رتبه شاخص‌های جهت گیری توافقی و شفافیت در حکمروایی خوب شهری، و همچنین مولفه زیست محیطی در توسعه پایدار بیشتر از سایرین است (جدول ۵). علاوه بر این، بیشترین تأثیر حکمروایی شهری مربوط به سازه زیست محیطی با ضریب تأثیر ۰/۹۱۸ و سطح معنی داری ۰/۰۰۰ و سازه کالبدی با ضریب ۰/۸۹۳ و سطح معنی داری ۰/۰۰۰ است. در نتیجه برای دستیابی به یک مکانسیم منسجم در حکمروایی خوب شهری و رسیدن به توسعه پایدار در شهرهای ساحلی مورد مطالعه باید بر مولفه‌های کالبدی و زیست محیطی شهرها توجه گردد. چرا که عامل زیست محیطی در شهرهای ساحلی به عنوان یک امتیاز برای جذب گردشگر بوده و اگر بطور مطلوب مدیریت نشود به عنوان یک عامل تهدید کننده برای توسعه پایدار شهری خواهد بود. در نهایت میزان ضریب واریانس توسعه پایدار برابر ۰/۴۹۱ است. این عامل نشان می‌دهد که مدل مذکور نسبتاً خوب روابط علی بین سازه‌های متغیر و پنهان را نشان داده است (شکل ۲).

شکل ۲- مدل معادلات ساختاری روابط علی حکمروایی خوب و توسعه پایدار با مدل Smart PLS (منبع: یافته‌های میدانی، ۱۴۰۲)

علاوه بر این، بررسی‌ها نشان داد که روابط بین سازه‌های مؤثر بر «حکمروایی شهری» در قالب مولفه‌های توسعه پایدار در حد قابل قبولی قرار دارند. حکمروایی شهری در شهرهای ساحلی مورد مطالعه با ضریب ۰/۶۰۱ می‌تواند عاملی مهم برای توسعه پایدار شهری باشد. در این میان، ضریب اثرگذاری حکمروایی خوب شهری بر شاخص اقتصادی با آماره $t=0/790$ و زیست محیطی با آماره $t=0/608$ بیشتر از دیگر شاخص‌ها است.

جدول ۶- بارهای عاملی و ضرایب مسیر تأثیر کلی سازه‌های تحقیق با مدل معادلات ساختاری

آماره t	خطای استاندارد	ضرایب مسیر		
		غیرمستقیم	مستقیم	
۲/۶۷۹	۰/۰۶۹	(۰/۰۰۰)۰/۴۶۰	--	حکمروایی خوب شهری <--- اجتماعی
۲/۶۷۲	۰/۰۶۲	(۰/۰۰۰)۰/۷۹۰	--	حکمروایی خوب شهری <--- اقتصادی
۳/۰۳۴	۰/۰۷۴	(۰/۰۰۰)۰/۴۵۴	--	حکمروایی خوب شهری <--- کالبدی

۲/۸۱۵	۰/۰۷۲	(۰/۰۰۰)۰/۶۰۸	--	حکمروایی خوب شهری ---> زیست محیطی
۲/۸۷۹	۰/۰۷۸	--	(۰/۰۰۰)۰/۶۰۱	حکمروایی خوب شهری ---> توسعه پایدار(مجموع)

منبع: یافته‌های میدانی، ۱۴۰۲

تحلیل الگوی مطلوب توسعه پایدار مبتنی بر حکمروایی خوب شهری با رویکرد تحلیل اثرات متقابل تعادلی

بمنظور تبیین الگوی مناسب توسعه پایدار مبتنی بر حکمروایی خوب شهری در سه شهر «بابلسر، نور، و رامسر» از رویکرد تحلیل اثرات متقابل تعادلی براساس روابط احتمالی مولفه‌ها و ارزش گذاری متخصصین مبتنی بر روندهای احتمالی آینده، استفاده شده است. در این رویکرد، با استفاده از پرسشنامه تخصص محور به ارزش گذاری شاخص‌ها در طیف وزنی ۳ تا ۳- پرداخته شد. بعد از وزندهی و تحلیل روابط شاخص‌ها، ۵ سناریو پایه برای تحلیل الگوی مطلوب توسعه پایدار مبتنی بر حکمروایی خوب شهری طبق ابعاد ۹گانه حکمروایی و ابعاد ۴گانه توسعه پایدار ارائه شده است. هر کدام از این سناریوها، بر شاخص خاصی تاکید دارند. طبق شکل(۴)، مجموع امتیاز سناریو اول ۲۱۳؛ سناریو دوم ۲۰۸؛ سناریو سوم ۲۱۴؛ سناریو چهارم ۲۱۶؛ و سناریو پنجم ۲۰۰ است. لذا سناریوی چهارم با مجموع ضریب تاثیر کلی ۲۱۶^۱ و ارزش ثبات^۲ برابر ۱ است. این سناریو توسط نرم افزار براساس نحوه اثر گذاری ماتریس مقایسات زوجی به عنوان سناریوی اصلی تحلیل روابط پیشرانها انتخاب شده است.

امتیاز ۲۱۳	امتیاز ۲۰۸	امتیاز ۲۱۴	امتیاز ۲۱۶	امتیاز ۲۰۰
Scenario No. 1	Scenario No. 2	Scenario No. 3	Scenario No. 4	Scenario No. 5
کالبدی حمل و نقل	کالبدی حمل و نقل	کالبدی حمل و نقل	کالبدی حمل و نقل	کالبدی حمل و نقل
اجتماعی آموزش	اجتماعی آموزش	اجتماعی آموزش	اجتماعی آموزش	اجتماعی آموزش
اقتصادی کارخانه شهر	اقتصادی کارخانه شهر	اقتصادی کارخانه شهر	اقتصادی کارخانه شهر	اقتصادی کارخانه شهر
زیست محیطی نواختن محیط				
مسئولیت پذیری میزان مشارکت		مسئولیت پذیری میزان مشارکت		
شفافیت گزارش نهادها				
پاسخگویی تجاری نهادها				
مشارکت نهادها محلی	مشارکت نهادها محلی	مشارکت نهادها محلی	مشارکت نهادها محلی	مشارکت نهادها محلی
قانونمندی انگلی از قانون	قانونمندی انگلی از قانون	قانونمندی انگلی از قانون	قانونمندی انگلی از قانون	قانونمندی انگلی از قانون
اثربخشی کارایی	اثربخشی کارایی	اثربخشی کارایی	اثربخشی کارایی	اثربخشی کارایی
عدالت و برابری حقوق شهروندی	عدالت و برابری حقوق شهروندی	عدالت و برابری حقوق شهروندی	عدالت و برابری حقوق شهروندی	عدالت و برابری حقوق شهروندی
جهت گیری توافقی اشد				
بهبود راهبردی برنامه ریزی				بهبود راهبردی برنامه ریزی

شکل ۴- موقعیت ابعاد و شاخص‌های سناریوهای احتمالی الگوی توسعه پایدار مبتنی بر حکمروایی خوب (منبع: یافته‌های میدانی،

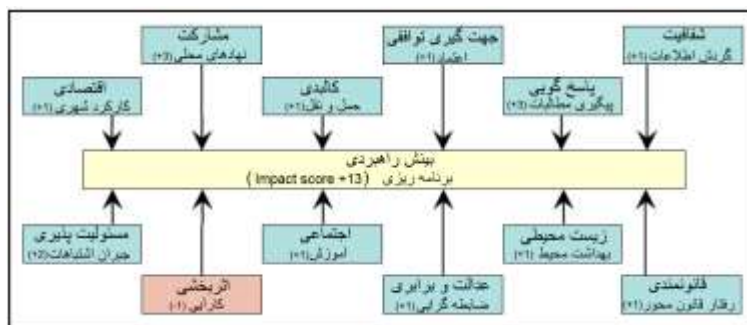
۱۴۰۲)

طبق سناریو سوم، مهمترین راهبرد برای حکمروایی خوب شهری و دستیابی به توسعه پایدار در بینش راهبردی بر برنامه ریزی با ضریب تاثیر ۱۳+؛ در بعد پاسخ گویی بر پیگیری مطالبات با ضریب تاثیر ۳+؛ در بعد مشارکت بر نهادهای محلی با ضریب تاثیر ۳+؛ در بعد مسئولیت پذیری بر جبران اشتباهات با ضریب ۲+ و سایر شاخص‌ها نیز با ضریب تاثیر ۱+ است. بدین ترتیب، محوریت الگوی مطلوب حکمروایی خوب باید مبتنی بر برنامه ریزی و تدوین برنامه‌های راهبردی مناسب براساس نیازهای آینده و منابع موجود باشد. این رویه نشان می دهد که عواملی مانند مسئولیت‌پذیری، اعتماد مردم به مسئولین و میزان حمایت و تقویت حضور مردم در تصمیم گیری‌ها چندان مورد توجه قرار نگرفته است.

¹ total impact score

² Consistency value

و در تدوین برنامه های راهبردی جدیدی برای دستیابی به توسعه پایدار شهری، باید این مولفه ها بیشتر مورد توجه قرار گیرد. نکته دیگر اینکه، مولفه اثر بخشی با شاخص کارایی برنامه ها و فعالیت مسئولین در تهیه طرح ها، امتیاز منفی دریافت کرده است. لذا این شاخص در تدوین الگوی راهبردی مطلوب، در اولویت آخر برنامه ریزی می باشد.

شکل ۵- سناریو مطلوب توسعه پایدار مبتنی بر حکمروایی خوب (منبع: یافته های میدانی، ۱۴۰۲)

نتیجه گیری و پیشنهادات

بررسی و تبیین یافته های تحقیق در باب اهمیت حکمروایی خوب شهری و اثرات آن بر توسعه پایدار شهری بویژه شهرهای ساحلی و گردشگری پذیر نشان داد که شیوه برنامه ریزی و مدیریت شهری فعلی در حال حاضر پاسخگوی نیازهای شهروندان و تدوین چشم انداز بلند مدت در قالب توسعه پایدار نیست، و باید سازمان های محلی با توسل به شیوه های جدید مدیریتی با مشارکت شهروندان در قالب حکمروایی خوب شهری از طریق سازماندهی عوامل و منابع برای پاسخگویی به نیازهای حال و آینده ساکنان شهر که شامل برنامه ریزی، اجرا، نظارت، کنترل و هدایت و سرمایه های اجتماعی است، به اداره امور بپردازند. در این رابطه، تحقیقات و مطالعات پیشین نیز بر نقش حکمروایی خوب در جلوگیری از شکل گیری رانت و مالکیت غیرقانونی؛ درک و تشخیص روابط بین شهرها و محیط محلی؛ افزایش درآمد پایدار؛ تقویت مشارکت و در نهایت دستیابی به توسعه شهری پایدار تاکید داشته اند.

علاوه بر یافته های نظری، یافته های تحلیلی نشان داد که، متغیر حکمروایی شهری و متغیر توسعه پایدار در شهر بابلسر و نور در حد متوسط و در شهر رامسر نیز پایین تر از حد متوسط است. این در حالی است که، بررسی های همبستگی آماری نشان داد که، همبستگی و روابط علی شاخص های ۹ گانه حکمروایی منجر به بهبود $0/601$ واحد مولفه توسعه پایدار شده است. بدین ترتیب، می توان گفت که با توجه به ارتباط معنادار این دو عامل با یکدیگر، حکمروایی خوب شهری در سه شهر بابلسر، نور و رامسر در حد قابل قبول نبوده است، لذا شاخص توسعه پایدار نیز نتوانسته به استانداردهای لازم برسد.

بررسی نتایج تحقیقات پیشین همسو با یافته های تحقیق نشان می دهد که طبق مطالعات میسر و اوریاکمب (۲۰۲۱) حکمرانی شهری خوب پیش نیاز برای طراحی و اجرای موفقیت آمیز ابتکارات توسعه پایدار است. از نظر کائوکو (۲۰۱۸) نیز حکمرانی مانع از شکل گیری رانت و مالکیت غیرقانونی می شود. همچنین، طبق بررسی دانش فر و همکاران (۱۴۰۱) حکمروایی خوب شهری موجب تقویت فضای رقابتی، شفاف سازی، تقویت سازوکارهای اجرایی و برنامه ریزی، و حذف دیوانسالاری می گردد. با این حال، بررسی وضعیت حکمروایی خوب شهری و تاثیر آن بر توسعه پایدار در شهرهای بابلسر، نور و رامسر، نشان می دهد که این شاخص ها در وضعیت قابل قبول نیست. در این رابطه، نتایج تحقیق عسکری زاده و همکاران (۱۳۹۸) در شهر اراک؛ پوراحمد و همکاران (۱۳۹۷) در شهر مریوان؛ و عظیمی آملی و جمع دار (۱۳۹۵) در محله دهونک نیز نشانگر وضعیت نامناسب شاخص های حکمروایی در شهرهای مورد مطالعه می باشد.

در رابطه با پاسخ به سوال اول تحقیق مبنی بر «وضعیت فعلی حکمروایی شهری و شاخص های توسعه پایدار در شهرهای ساحلی بابلسر، نور و رامسر چگونه است؟» میانگین و ضریب شاخص حکمروایی شهری برابر ۲/۸۷ و ضریب ۶/۱۵۳ در حد متوسط است. و شاخص توسعه پایدار برابر ۲/۸۵ و ضریب ۹/۶۴۶ کمی بهتر از حکمروایی است. که این رویه نشان می دهد، مسئله اصلی در سه شهر مورد مطالعه، مدیریت و نحوه تخصیص و بهره برداری از منابع است. در این میان، همبستگی حکمروایی و توسعه پایدار ۰/۶۰۱ است. یعنی اگر وضعیت حکمروایی ۱ واحد بهتر گردد، ۰/۶۰۱ واحد توسعه پایدار افزایش خواهد یافت. همچنین، پاسخ به سوال دوم تحقیق مبنی بر «الگوی حکمروایی خوب شهری چگونه می تواند به توسعه پایدار این شهرها کمک کند؟» بررسی ها با رویکرد تحلیل اثرات متقابل تعادلی نشان داد که مهمترین راهبرد برای حکمروایی خوب شهری و دستیابی به توسعه پایدار شامل بینش راهبردی مبتنی بر برنامه ریزی با ضریب تاثیر ۱۳+؛ رعایت اصول پاسخ گویی و پیگیری مطالبات شهروندان با ضریب تاثیر ۳+؛ حمایت و تقویت نهادهای محلی در قالب مشارکت شهروندان با ضریب تاثیر ۳+؛ و مسئولیت پذیری در قالب جبران اشتباهات گذشته در تصمیم گیری و اجرای برنامه ها و پروژه ها توسط مدیران است. بدین ترتیب، حکمروایی خوب شهری و توسعه پایدار، در دستیابی به استانداردهای مطلوب، در سه شهر مورد مطالعه، نیازمند برنامه ریزی دقیق و آینده محور است. تا علاوه بر ارتقاء وضع موجود، نیازهای آینده شهروندان را نیز پیش بینی کند. با توجه به یافته های تحقیق، بمنظور دستیابی به شاخص های توسعه پایدار و حکمروایی خوب شهری در بابلسر، نور، و رامسر، به نظر می رسد رعایت موارد زیر ضروری است:

- جلوگیری رشد ناموزون شهری بابلسر، نور و رامسر در قالب قوانین مربوط به محدوده مصوب طرح جامع بمنظور کاهش آسیب محیط زیست پیرامون شهر
- انتقال کاربری های آلاینده و ناسازگار با کارکرد شهری و ظرفیت های زیست محیطی به خارج از منطقه شهری طبق مطالعات زیست محیطی و صنعتی و گردشگری
- برگزاری جلسات هماهنگی و همکاری برای ارائه برنامه های مشترک در زمینه بهسازی بافت فرسوده و ناکارآمد شهری و توانمندسازی سکونتگاه های غیررسمی، از طریق ارائه اطلاعات و شفاف سازی در نحوه مدیریت فضاهای کارآمد شهری
- مشارکت همه کنشگران شهری (دولت-شهروندان-بخش خصوصی) در امور شهری و پاسخگو بودن مدیران و مسئولان شهری در برابر شهروندان بمنظور تربیت شهروندان مسئول و مدیران پاسخگو.
- توجه به مسائل زیست محیطی شهر بویژه بهداشت محیط، و حفظ منابع طبیعی پیرامون شهر، با کنترل محل های گردشگرپذیر از طریق آموزش شهروندان مسئول و پیگیری مدیران پاسخگو.

منابع

۱. اسدزاده، هانیه (۱۳۹۳) حکمروایی خوب شهری در ایران-تهران و راهبردهای مدیریتی آن، *اولین کنفرانس ملی شهرسازی، مدیریت شهری و توسعه پایدار، تهران*.
۲. برکپور، ناصر و اسدی، ایرج (۱۳۹۹)، *مدیریت و حکمروایی شهری، دانشگاه هنر، معاونت پژوهشی، تهران*.
۳. پاکدل نژاد، مصطفی (۱۳۹۹) *مدیریت شهری پاریس و مادرید: نگاهی اجمالی از منظر یک توریسم، نشر فرهنگ و تمدن، تهران*.
۴. دانش فر، احسان و طیبیان، منوچهر و معینی فر، مریم. (۱۳۹۹). بررسی و ارزیابی جایگاه مدیریت شهری در ایران بر اساس شاخص های حکمروایی خوب (نمونه مورد بررسی: شهر کرج). *فصلنامه برنامه ریزی منطقه ای، انتشار آنلاین، ۱۹-۳*.
۵. رشیدی ابراهیم حساری، اصغر (۱۳۹۶) *تبیین ساختار فرضی منطقه کلانشهری تبریز با رویکرد زیست پذیری، رساله دکتری، استاد راهنما دکتر علی موحد، دانشگاه خوارزمی، دانشکده علوم جغرافیایی*
۶. رهنمایی، محمدتقی و شاه حسینی، پروانه (۱۴۰۰)، *فرایند برنامه ریزی شهری در ایران، انتشارات سمت، تهران*
۷. شماعتی، علی؛ یوسفی بابادی، سعید (۱۳۹۷)، *تحلیل نقش حکمروایی خوب شهری بر درآمدهای پایدار گردشگری (مورد مطالعه: شهر مسجد سلیمان)، فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری، شماره ۲۴، ۶۳-۷۹*

۸. عباس‌زاده، غلامرضا و حسین‌پور، علی (۱۴۰۲)، شهرهای قابل سکونت، انتشارات طحان، تهران
۹. عزیزی، زهرا و خورسندی، مرتضی (۱۳۹۵). بررسی اثر حکمرانی خوب بر آسیب پذیری اقتصادی (رهیافت بین کشوری). *سیاست گذاری پیشرفت اقتصادی*، ۳(۴)، ۱۲۹-۱۵۰.
۱۰. عسکری زاده سهیلا، ضرابی اصغر، تقوایی مسعود (۱۳۹۸). وضعیت شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در اراک از منظر مدیران شهری و شهروندان. *فصلنامه تحقیقات جغرافیایی*; ۳۴ (۴): ۵۹۵-۶۰۵
۱۱. عظیمی آملی، جلال و جمع‌دار، اکبر. (۱۳۹۵). بازآفرینی بافت‌های فرسوده شهری با تاکید بر الگوی حکمروایی خوب (نمونه موردی: محله ده ونک، منطقه ۳ تهران). *فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)*، ۱(۷)، ۸۵-۹۹
۱۲. عظیمی آملی، جلال و رکن‌الدین‌افتخاری، عبدالرضا (۱۳۹۴) *حکمروایی روستایی (مدیریت توسعه پایدار)*، انتشارات سمت، تهران.
- ی فولادی، الهام و بهبهانی نیا، آریتا و آزادبخت، بیتا و مطهری، سعید. (۱۴۰۱). تدوین مدل برنامه‌ریزی استراتژیک توسعه شهری مناسب در راستای ارتقای امنیت زیست‌محیطی (موردی شهر تهران). *علوم و تکنولوژی محیط زیست*، ۳(۳)، ۲۷۱-۲۸۷.
۱۴. قناد، فاطمه (۱۳۹۵) *بایستگی حکمروایی شهری برای برنامه ریزی توسعه پایدار اجتماع محلی (مطالعه موردی: محله آخوند شهر قزوین)*، پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما مظفر صراف، دانشگاه شهید بهشتی تهران، دانشکده معماری و شهرسازی.
۱۵. لطفعلی‌پور، محمدرضا (۱۳۹۹)، شیوه‌های نوین تامین مالی پروژه‌های توسعه شهری هند، *مجموعه مقالات سومین کنفرانس توسعه نظام مالی در ایران، تهران*
۱۶. محمدی، جمال؛ کمالی باغراهی، اسماعیل (۱۳۹۵)، تحلیل شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در راستای استراتژی توسعه شهری مورد شناسی: بافت فرسوده شهر کرمان، *فصلنامه جغرافیا و آمایش شهری - منطقه ای*، شماره ۱(۲)، ۱۷۰-۱۵۳.
۱۷. مرکز آمار ایران (۱۳۹۵)، *سرشماری عمومی نفوس و مسکن استان مازندران ۱۳۹۵*، انتشارات مرکز آمار ایران، تهران
۱۸. مشکینی، ابوالفضل و مودن، سهراب (۱۳۹۴)، تحلیل حکمروایی مطلوب شهری در پایداری شهرها مطالعه موردی: شهر عجب شیر، *فصلنامه آمایش محیط*، شماره ۲۹، ۱۳۲-۹۹.
۱۹. نجفی، اسماعیل و ایرانی هریس، صیاد و جعفری، فرشاد (۱۳۹۹) بررسی و تحلیل اثرات مخاطرات محیطی بر ابعاد توسعه پایدار با رویکرد حکمروایی شایسته (موردی: استان مازندران)، *نشریه تحلیل فضایی مخاطرات محیطی*، ۷(۴)، ۱۶۴-۱۴۷.
۲۰. هایلت، هوبرت و کوبلر، دانیل (۱۳۹۷) *حکمروایی کلانشهری: ظرفیت، دموکراسی و پویایی*، ترجمه ایرج‌اسدی، نشر شهر، تهران.
۲۱. هوشمند ننه‌کران، داریوش و اسماعیلی سنگری، محمد حسین و حسینیان زاویه، رسول (۱۳۹۸). رابطه توسعه و کیفیت حکمرانی از منظر اقتصاد سیاسی (موردی: جمهوری اسلامی ایران). *فصلنامه تخصصی علوم سیاسی*، ۱۵(۴۶)، ۱۳۱-۱۵۷.
22. Adams, T.L., (2019) *Professional Self-Regulation and the Public Interest in Canada, presented at the ISA RC52 Interim Conference on Challenging Professionalism, The School of Economics and Management (ISEG), Lisbon, Portugal.*
23. Biswas, R., & Jana, A., & Arya, K., & Ramamritham, K., (2021) A good-governance framework for urban management, *Journal of Urban Management*, 8(2): 225-236
24. Chang, H. H., & Yao, H. W., & Wen, Y. Y. (2009). The Impact of E-Service Quality, Customer Satisfaction and Loyalty on E-Marketing: Moderating Effect of Perceived Value. *Total Quality Management*, 18, 423-443.
25. Ding, Y., (2017): Community building in China: issues and directions, *Social Sciences in China*, 29:1, 152-159.
26. Downer.A., (2020) *good governance (guiding principles for impemention)*, Published by the Australian Agency for International Development
27. Fung, A., & Fagotto, E., (2021). *Empowered Participation in Urban Governance: The Minneapolis Neighborhood Revitalization Program*, *International Journal of Urban and Regional Research*.
28. Hendriks, F., (2019). Understanding good urban governance: essentials, shifts, and values. *Urban Affairs Review*, 50(4), 553-576.

